

Oponentský posudek na bakalářskou práci Zdeňka Kalvacha „Antisemitismus v ČR po roce 1989“

Jen málokdy se bakalářské práci podaří být něčím více než sumarizací sekundární literatury k danému tématu. Práci Zdeňka Kalvacha se to podařilo. Je nejen dobrým úvodem do problematiky ohlášené v názvu (včetně náčrtu historického pozadí), ale pracuje také s primárními prameny nastřádanými autorem při jeho monitorovací práci v letech 2003 až 2006. Práce podrobně mapuje antisemitismus v ČR po listopadu 1989 a zároveň poskytuje čtenáři stručnou informaci o různých fázích a formách antisemitismu v českých zemích v posledních dvou stoletích. Považuji ji za nadprůměrnou a zdařilou a s většinou jejích závěrů (například s výčtem příčin relativně malého antisemitismu v ČR ve srovnání s dalšími zeměmi našeho regionu na str. 69-71) souhlasím.

Práci by ovšem prospělo rozdělení zdrojů na odborné publikace (tj. články, monografie, sborníky) a dokumenty či prameny, jako například přepis z jednání České národní rady či výsledek voleb do téhož orgánu atd. Do části prameny by měly být zařazeny i Zprávy MV ČR o problematice extremismu na území ČR, které mají povahu úředního dokumentu. Tyto zprávy vycházejí z policejních statistik a monitorování prováděného orgány MV a nemají tudíž povahu odborné monografie. Uvědomuji si ovšem, že tento problém se týká nejen Zdeňka Kalvacha, ale velké části české produkce na téma extremismu, v níž řada předních autorů nerozlišuje žánrově texty, které píše pro MV, od textů, které prezentuje jako akademické..

Nyní si dovoluji několik poznámek, které se týkají autorova pojetí antisemitismu. Podle (nejen) mého názoru se antisemitismus projevuje v aktech verbální či fyzické agrese, které jsou motivovány zařazením jednotlivců, skupin či institucí (např. státu Izrael) pod negativně hodnocenou kolektivní entitu židovství či židovské pospolitosti nebo mytizovanou esenci Žida „jako takového“. Souhlasím tedy s autorem, že podle specifikace této entity či esence jazykem náboženství, rasy, sociální třídy či národa je vhodné odlišovat různé subkategorie antisemitismu (s. 8-9). Logicky nekoherentní však je, je-li k nim přiřazen „lidově latentní“ antisemitismus, neb tento přídomek neoznačuje definici židovství, s níž je spjat daný antisemitismus, ale spíše způsob projevu tohoto antisemitismu. Charakterizace tohoto způsobu se ovšem hodí i na všechny ostatní subkategorie. Všechny přece „útočí na žida na základě mnohdy iracionálních stereotypů“, jen tyto stereotypy jinak specifikují (tj. nábožensky, rasově, národnostně atd.).

Vzhledem k tomu, že Zdeněk Kalvach se spolu s autorem tohoto posudku účastní pokračující české diskuse na téma „nového antisemitismu“, jistě ho nepřekvapí mé výhrady k příliš rozostřené definici antisemitismu v případě kritiky státu Izrael. Kalvach souhlasně cituje definici *Fundamental Rights Agency* (FRA) Evropské unie, v níž se podle mého soudu správně píše, že projevy namířené proti státu Izrael mají „antisemitský charakter ... , pokud je

Stát napadán jako představitel židovské pospolitosti“ (s. 9). Tato definice tedy přenáší důraz ze zhodnocení konkrétního *obsahu* a adekvátnosti dané kritiky (tj. čeho se týká a je-li oprávněná) na její *motivaci*. Nikoliv to, že, *jak* a *za co*, nýbrž *proč* je stát Izrael napadán, by mělo být tím určujícím kritériem: je-li prokazatelné, že tím posledním důvodem je to, že je státem Židů a ztělesněním negativně pojatého Žida, pak se jedná o antisemitismus. Nelze-li prokázat takovou motivaci (z použitých slov, kontextu, jiných prohlášení mluvčího atd. atp.), pak by ani ten nejostřejší a nejneadekvátnější útok na Izrael neměl být klasifikován jako antisemitský.

Uznávám, že zjištění pravé motivace výroků je obtížným úkolem, a že existuje množství hraničních případů, kdy není možné otázku jednoznačně odpovědět, a to mimo jiné také proto, že sama motivace mnohých kritiků Izraele může být smíšená či oscilovat mezi „politickou“ a „antisemitickou“ anebo mohou sami před sebou svou pravou motivaci skrývat. Přesto si myslím, že chceme-li se vyhnout omezování svobodné politické diskuse, měli bychom se přísně držet výše uvedené definice jako ideálu, a to i s vědomím toho, jak obtížné je ji prakticky aplikovat.

Tato má výhrada vůči Kalvachově pojetí antisemitismu se samozřejmě týká především těch protiizraelských útoků, v nichž je kritika Izraele součástí obhajoby arabského či muslimského obyvatelstva Palestiny nebo levicové kritiky politiky USA na Středním východě, ve které je Izrael chápán jako pěšák amerického (či západního) imperialismu. Týká se také útoků na to, jakým způsobem Izrael používá památky holocaustu k obhajobě své politiky nebo na to, jak organizace provelkoizraelské lobby typu AIPAC ovlivňují americkou politiku na Středním východě. Všechny tyto typy útoků *mohou* být výrazem antisemitismu, ale z toho vůbec neplyne, že jimi *vždy jsou*. Na to, aby se tato možnost prokázala jako skutečnost, je třeba důsledně uplatňovat výše uvedené kritérium. Pro naplnění tohoto kritéria nestačí to, že takové kritiky jsou objektivně nepřiměřené, ani to, že urážejí ty Židy, kteří se silně identifikují se státem Izrael a ani to, že obhajují ozbrojený odpor Palestinců. (Podobně bychom přece neměli *a priori* obviňovat obhájce silových izraelských zásahů na okupovaných územích z antiarabského rasismu, aniž bychom znali jejich motivaci.)

Kalvach přesto na mnoha místech své práce odkazuje k projevům tohoto typu jako k antisemitským. Za všechna si všimnu dvou míst. Tvrdí například, že právě podle kritéria FRA byl projev palestinského chargé d'affaires na VŠE v Praze v dubnu 2004 antisemitský. Z jeho vlastního resumé tohoto projevu jistě plyne protiizraelská zášť, nikoliv však nutně zášť antisemitská podle kritéria FRA (s. 55-56). Uznávám, že tento a mnoho dalších případů (například články z neostalinistických *Haló novin*) mohou být sporné a nejednoznačné. V čem by však mohl být sporný a nejednoznačný případ tvrdého antiizraelského postoje českých anarchistů, který vyjádřili na demonstraci, na níž přišli protestovat proti nacismu a antisemitismu? (s. 49) Osobně bych naopak tento případ klasifikoval

jako jasný příklad agresivního antiizraelismu či antisionismu, jenž je nedvojznačně oddělen od antisemitismu, a nikoliv jako „antisemitský projev ze strany obránců židů“ (s. 50), za nějž ho považuje Kalvach.

Bůh sud', co má autor na mysli, když píše, že tento projev byl „zdánlivě paradoxní“ (Tamtéž). Pokud byl paradoxní jen zdánlivě, pak asi „ve skutečnosti“ paradoxní nebyl. Že by ale antisemitismus „neparadoxně“, tj. logicky plynul z anti-antisemitismu? Nechce-li autor skončit v tvrzení, že mezi námi existují „antisemitští obránci Židů“, pak by měl raději důsledně promyslet definici FRA, k níž se deklarativně hlásí: citovaná antiizraelská pasáž z anarchistického pera (s. 49) evidentně *nekritizuje* Izrael proto, že by byl ztělesněním a představitelem „židovské pospolitosti“ či „Žida“ jako takového, nýbrž proto, co a jak údajně tento stát dělal a dělá arabskému obyvatelstvu Palestiny. Odmítnout ji tedy jistě můžeme s argumentem, že její popis jednání izraelského státu je nepravdivý a že přirovnání sionismu k neonacismu je neadekvátní a (pro sionisty) urážlivé, nikoliv však proto, že je antisemitská. Použití nálepky antisemitismu v tomto případě jistě může pomoci obhájcům Izraele vylučovat z diskuse jejich protivníky, aniž by se museli obtěžovat vyvracením jejich tvrzení, k analýze problému antisemitismu nám však nijak nepomůže.

Tuto moji kritiku je třeba chápat na pozadí celkově pozitivního hodnocení Kalvachovy práce. V tak intelektuálně i politicky sporných otázkách jako je otázka antisemitismu jen málokdy existuje samozřejmý konsensus. Pokrok v diskusi je naopak dán schopností diskutérů jasně vyargumentovat svou pozici ve sporu s těmi, s nimiž nesouhlasí. Již to, že se prostý posudek na bakalářskou práci stal místem této diskuse, svědčí o stimulující kvalitě této práce, kterou navrhuji ohodnotit jako *výbornou*.

Prof. Pavel Barša, PhD.

14.2.2008